

A fej- tágítás görbe- ségei

Úgy hozta a sorsom, hogy mostanában sok okos szót hallhattam s olvashattam össze. A tudás és a képzés iránti teljes tisztelettel most mégis a „fej-tágítás” görbeségeit szeretném fölmutatni, mert még ebből is van jócskán. Háttha azzal is kopik és fogyatkozik, hogy nevet rajta egyet az ember.

DIVAT A TÖPRENGÉS. Hallgatom az előadót, akit az okításunkra rendeltek egy kiadós fej-tágítón. Eppen azt magyarázza, hogy a tételek, amelyeket a marxizmus nagyjai a témáról lefektettek, természetesen állják az idő próbáját... állják, de azért érdemes elgondolkozni azon, hogy... S a homlokán elmélyülnek a barázdák, a szeme valahol a messzeségben kutat, a keze megáll a levegőben.

Mondja. Azt mondogatja, hogy amit most ő előtár, azt ne úgy vegyük, és ne amúgy, az csak az ő saját véleménye, nézete, afféle hangos gondolkodás... Félre ne értsük, véletlenül se süssük rá valamilyen elhajlásnak a bélyegét, inkább segítsünk neki végiggondolni, vitatni, tisztázni, rendszerbe foglalni, meg minden. A kérdés mindamellett rendkívül bonyolult, kuszált, még sok kutatás, sokoldalú vizsgálódás és elemzés szükséges a megnyugtató lezárásig.

Miután így nefelházkodott, elmondta „hangos gondolatait”, töprengéseit. Meglehető pontossággal, majd hogyan szóról szóra idézte Lenint, az Állam és forradalom-ból. Bizott a mi marxista tanulmányaink hézagosságában. Ugyan hányszor sikerült már neki!

FANTOMOK. Régi módszer a tudományban és a tudományos oktatásban, hogy fízre szedjük az

ellenséges ideológiát; fölmutatjuk az elhajlásokat, a torzításokat és leleplezzük, megsemmisítjük őket az ész bíráló és logikai erejével, meg a valóságos társadalmi törvények nagyütegeivel. Megvan ennek a korrekt és bevált módszertana. S addig nincs is semmi baj, amíg valóságos nézetek kritikájánál maradunk. A baj nyitja az, hogy néha fantomokat csinálunk. Olyan kép-leteket találunk ki, amelyek eleve kárhözatra születtek, s csak azért hangzanak el, hogy mindjárt, nyomban megcáfolhassuk őket. Afféle magamutogató jól-értesültség, az abszolút tájékozottság képzetének látszata sűt át ezen a pózon.

Mintha valaki azt mondaná: kétszer kettő: nyolc. Ezt aztán meg lehet kerülni, ábrákkal lehet illusztrálni, ki lehet mutatni a rokonságát más téves eszmékkel — mint például: kétszer kettő öt; kétszer kettő három stb. — és bele lehet iktatni egy idegen és hibás eszmerendszerbe.

Csak azt nem érti az ember, hogy mi szükség van rá, amikor amúgy is annyi a közkezen-közszájon forgó téves eszme! Bizonyára arra jó, hogy a kitalált, téves nézetek bírálatát a legkönnyebb kitalálni.

RENDSZERT A SEMMIBE! A tudományosság, a tudományosság! — ez az igény kiált most nálunk mindenhol. Mindent pontosan definiálni; mindent valamiféle rendszerbe szedni; mindent elhelyezni valamilyen polc-labirintus valamilyen polcán! A semmit is, meg azt is, amit ezer év óta egyformán értünk, egyformán nevezünk.

Mert nem úgy van ám az, amint a gyalogjáró elme gondolná, hogy itten van egy zsák homok. Egy zsák homok még nem bizonyosan homokzsák; s egy homokzsák nem feltétlenül homokot tartalmaz. Azaz hogy a zsák sem bizonyosan zsák. Ezért újra kell értékelni a témát és rendszert kell bele vinni. Meg kell vizsgálni külön a homokot és külön a zsákot: viszonyítani kell mindegyiket a maga „genzisében”: de történelmi fejlődésben kell ám vizsgálni, és így mindjárt látjuk, hogy a homok azelőtt sóder, még előbb kavics volt, a zsák pedig fonál, sőt juta. Na már most: ezek a minőségek, mikor és hogyan találkoznak... mikor és miért váltak széjjel, s mikor és mi célból

fognak újra egymásra találni... stb....

Jó ez a módszer, nagyon is jó. Csak éppen a zsák meg a homok nem igényli. A semmi — rendszerben is semmi.

HÁROM ÓRÁCSKA... Régi szóbeli elem a „jóindulat megnyerése”, az a fázis, amellyel az előadó el akarja nyerni a hallgatóságnak a téma és a saját személye iránti rokonságvét. Ezt manapság sokan úgy csinálják: „Hát kérem, óriási gond szücsöt rám, hiszen egyrészt a hallgatóság, amellyel szerencsésen összehozták, rendkívül tájékozott, sokoldalúan képzett, másrészt a téma, a téma: hatalmas! Könyvtári irodalma van, s a rendezésre álló idő mindössze három órácska... Cselely három órácska... Most aztán melyik végét fogjam? Beáthatják, semmi-éppen sem törekedhetek teljességre... még csak arra sem vállalkozhatom, hogy a témához vonatkozó felvázolom... És különben is, nem fél 11-kor, leg-nagvobb sajnálatomra fontos kö-nyvben el kell hoznom az Önök érdeklődő és tájékozott köz-össégét...”

KISSINGER GYOMORNEDVEI. Ha tudjuk, hogy mit akarunk, azt is számba kell vennünk, hogy mi módon, milyen erőből hogyan, és milyen erő, módszerek stb. ellenére akarjuk. Vagyis hogy a másik oldalon mi van. Szentigaz! S ilyen fohász után következik az ismeretek fitogtatása. Klasszikus eset: Nixon és Kissinger lelki alkotának elemzését voltam szíves és kénytelen egyszer végighallgatni, a pubertáskorj zavaroktól, a személyiségeveken át egészen a gyomornedvekig. Hosszú időre való lelkét kaptam. Azóta is azon gyötöröm magam, vajon le tudja-e gyúrni Nixon azt a kisebbségi érzést, amit magával cipelt; jó lesz-e továbbra is a Kissinger emésztése... —, mert ha nem, nagy veszélybe kerülhet a békés egymás mellett élés perspektívája...

Igen, én valamikor másként tanultam a világ sorát eldöntő tényezőket, de azóta minden nagyot fejlődött, kezd létrejönni valamilyen „freudo-marxizmus”. Újabban orvosokkal figyeltem magamat; lehetséges, hogy a májfunkciónak közvetlen és döntő befolyása van a közel-keleti konfliktusra.

SZ. SIMON ISTVAN

Zeneszó a futó- szala- gon

Külső szemlélő számára a sebesség váltakozása fel sem fedezhető. Aki azonban közelebről ismeri a Zsigulik gyártását, azonnal észreveszi, hogy a szerelőszalag hol gyorsabban, hol lassabban halad. Az egy műszakon belüli többszöri sebesség-váltás egyáltalán nem csökkenti a termelékenységet.

A gyári ergonómiai laboratórium — amely az „ember és a konvejer” problémájával foglalkozik — javaslatára végzik ezt az érdekes kísérletet. A kutatókat nagyon érdekli a munkások közérzete, mennyire lelik örömlüket a munkájukban, milyen érzetek keletkeznek a szerelőkben a műszak különböző időszakában. Méri pulzusukat, pszichofiziológiai adataikat, figyelemmel kísérik szívük működésüket.

A vizsgálatban orvosok, pszichológusok, fiziológusok, mérnökök vesznek részt. A műszeres vizsgálatok során kardiográfokat, izomerőmérőket, reflexmérőket alkalmaznak. A munkát filmre veszik és az adatokat elektronikus számítógéppel dolgozzák fel.

A vizsgálat a végszerelő 192 munkására terjed ki. Bizonyos következtetéseket máris levontak. A legmagasabb teljesítményt a műszak megkezdése után egy órával érik el a dolgozók. Az ebédszünetig — három órán keresztül — megmarad ez az optimális teljesítmény. Ezután a szervezet kifáradása figyelhető meg, ennek megfelelően csökken a teljesítmény is.

Az ebédszünet után húsz percre van szükség, hogy a szerelő ismét elérje optimális teljesítményét. Ez két és fél óráig tart és a műszak befejezése előtt ne-

gyedőrával észrevehetően csökken.

Igazságtalanok lennénk, ha azt gondolnánk, hogy a műszaki szakemberek ezt a jelenséget elvben nem ismerték és a laboratórium megállapításai újat mondanak számukra. A kísérlet értéke abban van, hogy konkrét adatokat szereztek az egész műszak idejére az ember és a konvejer kapcsolatáról. Megkapták a teljes munkanap metszetét és percnyi pontossággal meghatározták a munka intenzitásának különböző periódusait. Ez a felmérés azt is lehetővé tette, hogy összehasonlítsák a különböző műszakok, sőt a hét különböző napjainak az adott időpontban fennálló munkaintenzitását.

Az adatok birtokában — az intenzitás szintjének megfelelően — szabályozták a szerelőszalag sebességét. Ennek során maxímáisan figyelembe vették az emberi szervezet pszichikai és fiziológiai adottságait.

Februárban már a váltakozó sebesség szerint haladt a szerelőszalag. A laboratórium munkatársainak javaslatára két újabb tízperces szünetet iktattak be, ebéd előtt és után. Ezekben a szünetekben a végszerelőben kellemes ritmusú zene szól.

A zenéről még ej kelj mondanunk, hogy a kísérlet napjától kezdve a dolgozók vidám muzsika fogadta, amely a buszmegállótól a munkapadig, illetve a szerelőszalagig kísérte őket. A főleg indulókából álló zeneszámokat — a dolgozók véleményének figyelembevételével — pszichológusok állították össze. De miért éppen indulókat? Mert ezek teremtik meg leghatásosabban a munkakezdéshez szükséges jó hangulatot. A műszak megkezdése előtt öt perccel elhallgat a zene és általános csend lesz, majd megszólal a bemondó, köszönti a dolgozókat és jó munkát kíván.

A zene az ebédszünetben is szól, de ekkor lassúbb számokat „sugároznak”. Az adásokban a dolgozók által javasolt számokat is felveszik. A műsor összeállítását messzemenően figyelembe veszik a termelésben foglalkoztatottak szociális összetételét, korát, esztétikai igényét és ízlését.

Az előzetes megállapítások szerint a szerelőszalag váltakozó sebessége ellenére a termelés nem csökkent, ugyanakkor a munkakedv növekedett és kevesebben panaszkodnak a kifáradásra. (APN)

E. DVORNYIKOV

